

Ufuk Er

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi – Tarih Bölümü Öğrencisi

Giriş

Mustafa Kemal Atatürk'ün çeşitli sözleri çoğu zaman çarpıtılmış veya farklı amaçlarda kullanılmıştır. Bunun yanı sıra ona ait olmayan sözler de ona ait gibi gösterildiği olmuştur. Benzer durumlar hakkında birden çok örnek elbette ki verilebilir. Bu çalışmanın konusu ise diğer örneklerden farklı olarak, artık resmi bir düzeye çıkmış ve “galat-ı meşhur” olmuş 27 Eylül 1932 Atatürk – MacArthur görüşmesidir. Resmi düzeyde çünkü; Atatürk Araştırma Merkezi'nin hazırladığı “Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri” kitabında bile bu yanlışlık vardır.(1) Bunun yanında TRT'nin hazırladığı Cumhuriyet isimli dizide de bu görüşme sahnelenmiştir. Yayımlandığından günümüze kadar bu görüşmeye, çeşitli amaçlarla atıf yapılarak kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir.

Galat-ı Meşhur: Büyük Tahminler ve Öngörüler

Öncelikle literatürde olan sahte konuşma metninden bahsedecek olursak; Mustafa Kemal Paşa 1932 yılındaki görüşmede ABD Genel Kurmay Başkanı Douglas Mac Arthur'a Almanya'nın geleceğine dair kesin bir öngöründe bulunuyor ve diyor ki: “70 Milyonluk çalışkan ve disiplinli millet, üstelik milli ihtiraslarını kamçılayabilecek siyasi bir cereyana kendisini kaptırdı mı ergeç Versailles muahedesinin tasfiyesine tevessül edecektir.” Adeta devam edecek on yıl boyunca Almanya'nın güdeceği siyaseti önceden biliyor gibi!

Metindeki Mustafa Kemal devam ediyor: “İtalya, Mussolini idaresinde büyük bir kalkınmayı başarmıştır... Fakat korkarım ki İtalya'nın bugünkü şefi Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askeri bir kuvvet yaratmaktan henüz çok uzak olduğunu derhal görecektir.”

Mustafa Kemal Paşa, İtalya tahmininde de pek yanılmadı. Asıl vurucu nokta ise daha sonra geliyor; Kemal Paşa, Avrupa'da ikinci kez büyük harbin başlayacağını ve bu harbin galibinin Bolşevik Rusya olacağını ve Bolşevizm'in Avrupa ve Asya için bir tehdit olduğunu söylüyor. Aynı şekilde söz Douglas Mac Arthur'a geldiğinde o da Rusya'nın ne kadar tehlikeli olduğundan, Rusya ile ittifak yapmanın sakıncalı olduğundan bahsediyor. İki büyük asker tüm görüşlerinde mutabakat olduğunu söyleyerek görüşmeyi sonlandırıyorlar.(2)

Görüşme Metninin Türk Literatürüne Girmesi

Bahsi geçen metin ilk defa Türkiye'de 8 Kasım 1951'de Cumhuriyet Gazetesi'nde “Atatürk'ün siyasi dehasını gösteren yeni bir vesika” başlığı ile manşetten yayımlanıyor. Gazete, Atatürk ile MacArthur'un görüşme metnini aynı tarihte Amerika'da “The Caucasus” isimli mecmuanın yayımlayacağını iddia ediyor.

Atatürk

MacArthur

Atatürkün siyasî dehasını gösteren yeni bir vesika

Bundan 20 yıl önce Atatürk ile MacArthur arasında cereyan eden tarihi mülâkatın çok şayanı dikkat tafsilâtı Amerikada bugün yayınlanıyor

Washington T. (T.H.A.) — Yarıncı neşredilecek «The Caucasus» mecmuası Atatürk ile MacArthur arasında, bundan 20 sene evvel yapılan görüşmenin aşağıdaki şayanı dikkat tafsilâtını açıklıyacaktır:

Avrupanın vaziyeti hakkında ne düşündüğünü kendisine soran Mac Arthur'a, Atatürk şu cevabı vermişti:

← Versalles muahedesi Birinci

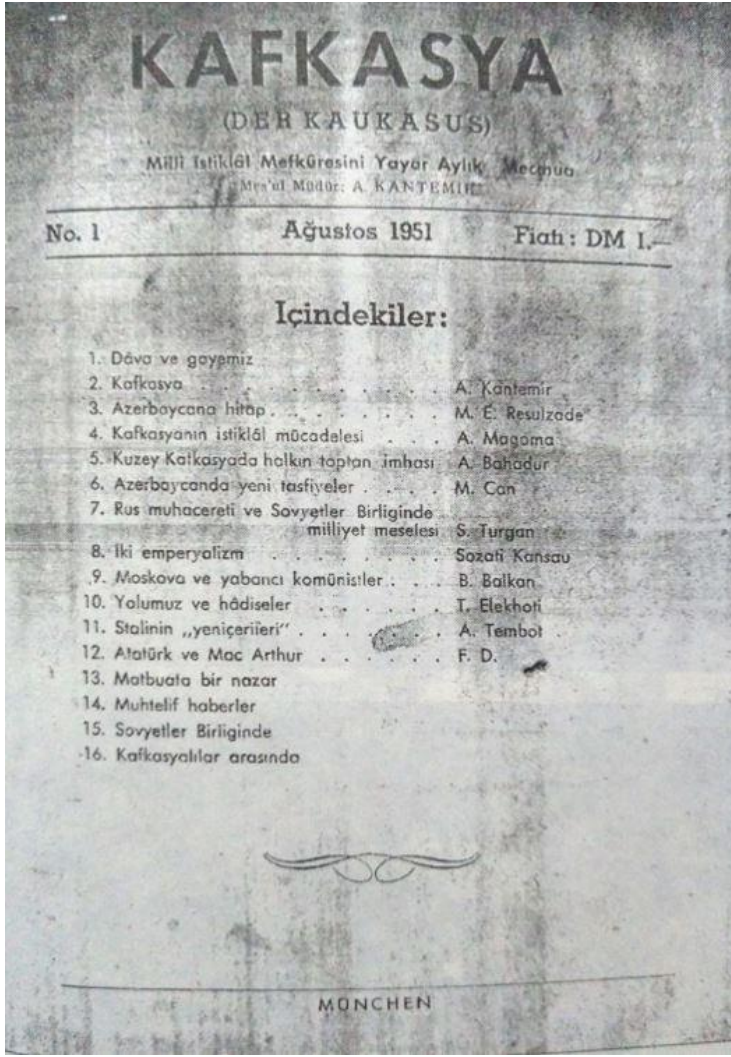
Dünya Harbine sebebiyet vermiş olan amillerden hiç birini bertaraf edemediği gibi, bilakis dünün başlıca rakipleri arasındaki uçurumu büsbütün derinleştirmiştir. Zira, galib devletler, mağlûblara sülh şartlarını zorla kabul ettirirken, bu memleketlerin etnik, geo-politik ve iktisadi hususiyetlerini aza nazarı itibara almamışlar ve sadece

— Arkas Sa. 5, Sü. 1 de —

Celâl Bayarın yurd gezisi
Cumhur Başkanı Eskişehir ve Kütahyada tetkiklerde

8 Kasım 1951 Tarihli Cumhuriyet Gazetesi Manşeti

Gazete, derginin Amerika'da yayınlandığını iddia etmesine rağmen Cüneyt Akalın, yaptığı çalışmada Amerikan üniversite kütüphanelerinde ve arşivlerde derginin orijinalinin bulunmadığını aktarıyor. Orijinal Kafkasya Dergisi'nin ise Amerika'da değil Ağustos 1951'de Münih'te basıldığını ifade ediyor.(3) Akalın, çalışmasında sadece derginin kapağını vermek ile yetinmiş ve Kafkasya Dergisi'nin içeriğini çalışmasına almamıştır. Ancak kapak fotoğrafından dergide F.D rumuzlu birinin "Atatürk-Mac Arthur Görüşmesi" başlıklı bir yazı yayımladığı görülüyor.

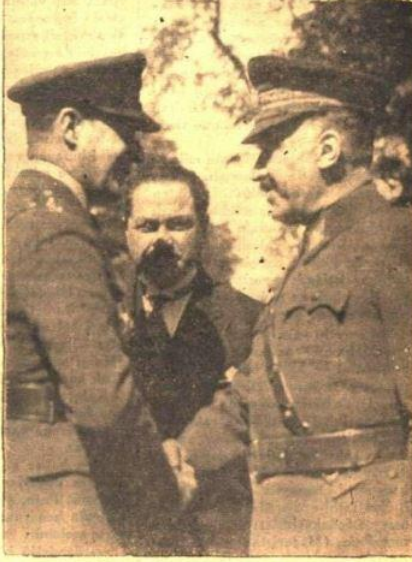
Derginin içeriğini Göremesek de Yazı Başlıklarından Belli Bir Amaca Hizmet Eden Bir Dergi Olduğu Yorumu Rahatlıkla Yapılabilir. Akalın Bu Derginin 15 Sayısı Olduğunu ve Düzensiz Bir Şekilde Çıkartıldığını da Ekliyorum.

Görüşmenin Gerçek İçeriği

Douglas MacArthur'un Türkiye'deki haberlerini o yılda (1932) yine en detaylı veren gazete Cumhuriyet Gazetesi'dir. ABD Genelkurmay Başkanı'nın, Reiscumhur ile görüşüğünü manşetten veren gazetenin haberine baktığımızda, görüşmenin bir saat yirmi dakika sürdüğünü ve MacArthur'un görüşme sonunda "Türkiye'den kalbim muhabbet ve samimiyet ile dolu olarak ayrılacağım. Gördüklerim tahmin ettiklerimin çok fevkindedir. Şimdiye kadar altı memleket dolaştım Türk Ordusunda gördüğüm intizam ve mükemmeliyeti hiçbir yerde bulamadım" dediğini yazmaktadır.(4) Cumhuriyet'in izleyen gündeki son haberi MacArthur ülkeden ayrılmadan önce Taksim Anıtı'na çelenk ve "Gazi Mustafa Kemal'e ve Türk Ordusuna Amerikan Ordusunun büyük hayranlık ve takdirlerinin nişanesi" notunu bırakması ile ilgilidir.(5)

Amerika'lı misafirimiz
**Gazi Hz. dün Jeneral Mac
Arthur'u kabul ettiler**
Jeneral, «ordunuzdaki mükemmeliyeti
hiç bir yerde görmedim» diyor

Amerikan Er -
kânı Harbiye Re -
isi Jeneral Mac
Arthur dün sa -
bahli trenle An -
kara'dan şehri -
mize dönmü -
tür. Jeneral Hay -
darpaşa ga -
rında Vali Mu -
hittin Bey, Ko -
lordu kumanda -
nı Şükri Naili
Pp., Polis mü -
dürü, Kolordu
Erkânı Harbiye -
si ve Amerikan
sefaretî erkânı
tarafından karşı -
lanmıştır. Jeneral
vagondan indik -
ten sonra mizkâ
selâm havası çal -
mış ve bir kit'a
askerle bir müf -
reza polis tarafın -
dan ihtiram me -
rasimi ifa edil -
miştir.

Jeneral Mac
Arthur ile bera -
ber Amerikan
sefaretî maslahat -
güzari Mister
Shaw ile Jene -
ralın refakine tayin edilmiş olan Ha -
riciye Protokol Müdür muavini
Münir İbrahim, askerî mühaşer mi -
ralay Sadık, hariciye memurlarından
Orhan Tahsin Beyler de şehrimize gel -
mişlerdir.

Amerikan Erkânı Harbiye Reîsî'nin Ankara'da Türk ordularını
Erkânı Harbiye Reîsi Müşir Fevzi Paşa Hz. ile ilk telâkîsi

Jeneral, maiyeti ve karşılayıcılarla
birlikte Liman şirketinin İş motörüne
binerek Topkapı'ya gelmiştir. Buna
dan da otomobile Perşapın otelindeki
dairesine giderek bir müddet istirahat
almıştır.

Fevzi (Çakmak) Paşa ve MacArthur

Kısacası literatürde bulunan sahte metinle bağdaşan en ufak bir şey yazılmamıştır. Dönemin diğer gazetelerinden Akşam, konu hakkında çok küçük bir sütunda bilgi verirken(6) Vakit Gazetesi daha detaylı bilgi vermesine rağmen aynı şekilde iki gazete de Kafkasya Dergisi'ndeki sözde görüşme metniyle bağdaşan en ufak bir şey yazmamıştır.(7)

Görüşmenin gerçek içeriğine 29 Eylül 1932 Tarihinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Yusuf Hikmet Bayur'un, İsmet Paşa'ya görüşme içeriğini nakletmek için çektiği telgraf sayesinde ulaşıyoruz. Buna göre Mustafa Kemal Paşa, Söylev ve Demeçler'e bile giren ilgili sahte metinde Avrupa'da bir savaş başlayacağını söylerken, gerçek görüşmede ise tam tersine "Önümüzdeki on yıl boyunca cihanşümul bir harbin hemen imkânsız olduğunu" söylemiştir. Bunun yanında ilgili metinde geçen, Atatürk ve MacArthur'un diğer milletlere ait öngörülleri ve tahminlerinin hiçbirisi bu telgrafa yansımamıştır. Kısacası sahte metin ile Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri'nin aktardığı görüşme içeriğinin hiçbir ortak ve uyuşan noktası yoktur.(8)

T. C.
Dahiliye Vekâleti
Kalem Mektebi
Mühürhane
Sayı

Yazıldığı yer	Hi. Cus. Kâ. Um.	Telgraf merkezinin numarası	
Tarihi	28 / 9 / 1932	Kaleme geldiği	29/9/1932
Numarası		Açıldığı	29/9/1932
Dahiliye Vekâletine			
<p>ile</p> <p>I- Gazi Hz. Amerika Erkanıharbiye Reisi arasındaki mülaaka- tın bilâesasî zirde maruzdur: Amerikalı, Türkiye'de gördüğü iyi kabulden teşekkür ve Ame- rika ReisiCumhurbaşkanı selâmlarına arz etmiş, Gazi Hz. beyanı memnuniyet etmiş ve Amerika ReisiCumhurbaşkanı mukabil selâmların bildirilmesini söylemişAmerikalı Ankarayı meth- ile on sene sonra büyük ve yüz sene sonra pek büyük bir şehir olacağını söylemiş, çiflik hakkında pek takdirkar lisan kullanmış, Gazi Hz. çifliğinin HES beş, yedi sene evvel çaplık ve bataklık bir yer olduğuna, işe bir aygır ve iki ki- çük traktörle bağlanmış olduğunu ve bunun müteredditlere Ankara'da yerleşmenin mümkün olduğunu ispat maksadı ile yaptığını söylemişlerdir. Amerikalı, dünya buhranından Amerikada on milyon işsiz bulunduğu ve vaziyetin güc- lüğünden ve Türkiye'de buhran yok denecek kadar hafif ol- duğundan bahs ve bunun sebebini memleketin bilhassa ziraat memleketi olmasından görmüştür.</p> <p>Gazi Hz. dünya ve Amerika buhranının ilim, fen ve gayret sayesinde çaresi bulunacağını ve vaziyetin normale doğru gideceğini ümit ettiğini ve Türkiye'de buhrandan daha zi- yade hissederek olmak başına bile inkıraf etmiş bir sanayiye malik olmaya kani olacağını söylemişlerdir. Amerika intiba- hatında tekrar bu günkü farkının kasanması temennisi tara- fında gösterilmiştir. Dünyadaki harp tehlikeleri mevzuaba- his olduğunda Gazi Hz., Ortısındaki on sene zarfında oihan- gümlü harbin hemen imkâncıs olduğunu söylemiş fakat terki tehlîhatın da esaslı olanıyacağını, zira emmiyetin teessüs etmemiş olduğunu ifade buyurmuşlardır.</p> <p>2- Başvekillet ve Ha. Vekâletine çekilmiştir.</p> <p style="text-align: right;">Hi. Cus. Kâ. Um. Hikmet</p>			
-5-			
030	10		1 3 1

Benzer şekilde Şükrü Kaya'nın İsmet Paşa'ya yine görüşmenin içeriğini aktardığı telgrafında, ilgili metinle bağdaşan hiçbir bulgu yoktur. Bunun yanında dönemde gazetelerin aktardığı bilgilerin de tutarlı olduğunu görmekteyiz. Gazetelerde yazan Mac Arthur'un Türk Ordusu hakkında övgü dolu sözleri resmî belgeler ile de teyit edilebiliyor.(9)

T. C.
Dahiliye Vekâleti
Hususi Kalem Müdürlüğü

Yazıldığı yer	Hi. Cus. Kâ. Um.	Telgraf merkezinin numarası	
Tarihi		Kaleme geldiği	1
Numarası		Açıldığı	49
Dahiliye Vekâletine			
sahife : 2			
<p>mütevaccih bu açık iz çok siyasi mahiyette sözlerinin intişarını kendi vazife ve me- muriyeti ve memleketinde haiz olduğu mevki resmî noktaî nazarından pek muvafık bulma- mış ve bundan dolayı nutukların matbuata tevdiinden tevakkî edilmiştir. Yemekten sonra Ankaradaki kıtaat tarafından bir geçit resmi yapıldı. Bu bapta salâhiyette makamatca bittabi ayrıca malûmat arz edil- miştir. Yalnız şu kadarını kaydetmek iste- rim ki geçit resminden sonra Büyük erkânı harbiye reisi paşa hazretlerine " Bu sene altı memleket ziyaret ettim ve altı ordu gördüm bunlar arasında gerek tehzizat ge- rek talim ve terbiye itibarıyla Türk ordu- sunun derecesine varan bir diğeri tesa- düf etmiş değilim " sözlerini söyledi. Bun- dan sonra kendisine Çiftlikte Müdafai milliye vekili beyefendi tarafından bir çay verildi. Misafirimiz maiyetindeki üç zabit ile beraber akşam treniyle ve pek iyi hislerle Ankaraday hareket etti. Reisi Cumhur Hz. nin yüksek ittilâlarına arz edil- miştir efendim.</p> <p style="text-align: right;">Şükrü Kaya</p>			
030	10		1 3 1

Mac Arthur'un ziyaretine gazeteler de ilgi göstermişlerdir ve konu hakkında doğru bilgiler aktardıkları görmekteyiz. O halde iddia edilen ve böylesine çarpıcı olan bir konuşma gerçekten yapılsaydı, bu konuşmaya dair ufak bir ayrıntı şeklinde olsa bile gazetelere ve tutanak sayılabilecek resmi telgraflara yansması gerekirdi. Bunun yanı sıra Mac Arthur'un kişisel arşivinde de böyle bir görüşme tutanağı bulunmamaktadır ve arşivin büyük bir bölümü 1941 yılında Mac Arthur Filipinler'deyken tahrip olmuştur.(10) Buradan rahatlıkla 8 Kasım 1951 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan ve kaynağının The Caucasus olduğu iddia edilen metnin sahte ve uydurma bir metin olduğu sonucu çıkarılabilir.

Diğer taraftan baktığımızda ve bir iç tenkit yaptığımızda 1932 yılı Türk-Sovyet ilişkilerinin oldukça iyi olduğu bir dönemdir. İsmet Paşa başkanlığında Moskova gezisi bu yıl yapılmıştır. Bu gezinin amaçlarından bir tanesi, yeni yapılan ekonomik atılımda Sovyet Rusya ile ekonomik iş birliği yapmaktır. İki devlet bu konu hakkında yayımladıkları bildiriyle ekonomik iş birliğinin yanında siyasi iş birliğinin de geliştirileceği vurgulamışlardı. Ayrıca 1 sene sonra General Vorosilov başkanlığındaki Rus heyeti Türkiye'ye gelmiş ve bu ziyaret istekli bir şekilde 29 Ekim'e tarihlenmiştir. Bu durum, Ankara'yı oldukça memnun etmiş ve iki devlet arasındaki dostluğun bir görüntüsü olarak yorumlanmıştır. Aynı yıl Türkiye ve Sovyetlerin başını çektiği "Saldırının Tanımlanması" konusunda sözleşme de imzalanmıştır.(11) İki devletin ilişkilerinin böylesine iyi olduğu ve Sovyet dostluğunun Türkiye'nin çıkarına yönelik olduğu bir dönemde, bir liderin başka bir ülkenin genelkurmay başkanına bu tip açıklamalar yapmasının ve böyle sözler söylemesinin pek beklenemeyeceği kanaatindeyim.

Sonuç

Bu görüşmenin yayımlandığı yıl oldukça önem arz etmektedir. 1951 yılında Kore'de sıcak çatışmalar devam ederken Doğu ve Batı Bloğu çatışmasının doruklara çıktığı noktadır. Aynı dönemde Kore Savaşı'nın etkisiyle birlikte Türk kamuoyunda giderek yükselen bir anti-komünizm propagandası vardır. Örneğin DP Hükümetinin, Sovyet tehdidine karşı NATO'ya girme isteği sonucu Kore Savaşı'na TBMM'nin onayı olmadan asker gönderilmesi eleştirenler komünist olmakla suçlanmış ve tutuklanmışlardır.(12) Basının ise bu dönemde büyük oranda hükümeti desteklediğini görmekteyiz. İşte bu görüşme metninin ilk yayımlandığı Kafkasya Dergisi'ne baktığımızda da gittikçe yükselen anti-komünizm propagandasının ve siyasetinin bir ürünü olduğunu görmekteyiz. Anlaşılan o ki 1951 yılında bu propaganda için tarihsel en büyük argüman ve dayanak olan Atatürk kullanılmış ve onun ağzından bir metin uydurularak, söylemediği sözleri ona mâl ederek "bizim kurucu liderimiz de bir anti-komünist idi" mesajı verilmeye çalışılmıştır. Böylece bu propaganda ve siyaset meşru bir temele dayandırılmak istenmiştir.

Kurultayın ikinci günü

Reisicumhur Hazretleri dün Kurultay müzakeratını takip bayırlarken [yanlarında Amerika Erkanı Harbiye Reisi General Mac Arthur]

Atatürk ve Mac Arthur Dil Kurultayını Dinlerken

Dipnot

- (1): *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. 3, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1997, s. 133.
- (2): "Atatürk'ün siyasi dehasını gösteren yeni bir vesika", *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1951, s. 5.
- (3): Cüneyt Akalın, *Atatürk-Mac Arthur Görüşmesinin İç Yüzü*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006, ss. 17-18.
- (4): "Amerikalı Misafirimiz", *Cumhuriyet*, 28 Eylül 1932, ss. 1-2
- (5): "Misafir Jeneral Gitti", *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1932. s. 1.
- (6): "Misafirimiz", *Akşam*, 29 Eylül 1932, s. 2.
- (7): "Amerikalı Ceneral Mak Artur" *Vakit*, 29 Eylül 1932, ss. 1-2.
- (8): Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0, 1-3-1, 1, 29.09.1932.
- (9): BCA, 30-10-0-0, 1-3-1, 5, 29.09.1932.
- (10): Akalın, *a.g.e.*, s. 20.
- (11): Saime Yüceer, "Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkilerinin Siyasi Boyutu", *Atatürk'ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2011, ss. 90-93.
- (12): Ahmet Emin Yaman, "Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Mayıs-Kasım 2005, ss. 232-245.

Kaynakça

- AKALIN, Cüneyt, *Atatürk-Mac Arthur Görüşmesinin İç Yüzü*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006.
- Akşam*, "Misafirimiz", 29 Eylül 1932.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. 3, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1997.
- Cumhuriyet*, "Amerikalı Misafirimiz", 28 Eylül.

Cumhuriyet, “Atatürk’ün siyasi dehasını gösteren yeni bir vesika”, 8 Kasım 1951.

Cumhuriyet, “Misafir Jeneral Gitti”, 29 Eylül 1932.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.

Vakit, “Amerikalı Ceneral Mak Artur”, 29 Eylül 1932.

YAMAN, Ahmet Emin, “Kore Savaşı’nın Türk Kamuoyuna Yansıması”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Mayıs-Kasım 2005.

YÜCEER, Saime, “Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkilerinin Siyasi Boyutu”, *Atatürk’ten Soğuk Savaş Dönemine Türk-Rus İlişkileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2011.